

บทที่ 2

ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัย ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ในปีพ.ศ.2553 มีทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดของโครงการวิจัย

แนวคิดของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” จะอาศัยทฤษฎีและสมมติฐานตามชุดโครงการแผนงานวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (CMRU – SML)” ซึ่งได้กล่าวอ้างจากการสัมมนาเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน” โดย สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) (www.kmi.or.th) ซึ่งมีวิทยากรผู้เข้าร่วมสัมมนา ได้แก่ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ศ.นพ. วิจารณ์ พานิช ศ.ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ ดร.ประพนธ์ ฝาสุกยัต ผลจากการสัมมนาทำให้ทราบถึงข้อคิดและแนวทางในการประยุกต์ใช้ การจัดการความรู้ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ คู่ความสุขและความสำเร็จจะต้องประกอบไปด้วยการจัดการการเรียนรู้ 4 ประการ คือ

- (1) การเรียนรู้ในตนเอง
- (2) การเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน (เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมภารกิจ ฯลฯ)
- (3) การเรียนรู้ร่วมกันกับองค์กรพันธมิตร
(องค์กรร่วมพันธกิจ Strategic partners ฯลฯ)
- (4) การเรียนรู้ร่วมกันทุกฝ่าย

สำหรับการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) นี้จะได้อาศัยแนวคิด “บันไดสี่ขั้นของการเรียนรู้ (Learning)” ของ ดร.ประพนธ์ ฝาสุกยัต มาประยุกต์ใช้กับชุมชนด้วย ดังแบบจำลองในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แบบจำลอง บันไดสี่ขั้นของการเรียนรู้

แบบจำลองสี่ขั้นของการเรียนรู้นี้ ชุมชนจะเริ่มจาก

- (1) 'ไม่รู้' เพื่อพัฒนาเป็น
- (2) 'รับรู้' และเป็น
- (3) การเลียนแบบ
- (4) 'เรียนรู้' หรือต่อยอด

2.1.2 ทฤษฎีการวิจัย

จุมพล สวัสดิยากร หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2550 หน้า 9 และ นที เนียมศรีจันทร์ ประโยชน์ที่คาดหวังจากการติดตามและประเมินผลหลังสิ้นสุดการวิจัยในหัวข้อมุมมองของผู้กำหนดนโยบายการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2545 หน้า 2 ภาคผนวก 3 ได้อธิบายการวิจัยไว้ดังนี้

การวิจัย หมายถึง การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ หรือทดลองอย่างมีระบบ โดยอาศัยอุปกรณ์ หรือวิธีการ เพื่อให้พบข้อเท็จจริง หรือหลักการไปใช้ในการตั้งกฎ ทฤษฎี หรือแนวทางในการปฏิบัติลักษณะของงานที่ถือว่าการวิจัยควรจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

(1) การคัดเลือกหัวข้อในการวิจัย (Selection of problem area)

การค้นหาปัญหาหรือคัดเลือกหัวข้อของการดำเนินงานวิจัย โดยการกำหนด ปัญหา เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ฯลฯ เพื่อนำมาซึ่งหัวข้อและแนวทางในการวิจัยที่ตรงเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

(2) วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล (Method of gathering data)

การดำเนินงานในการเก็บและรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ข้อมูลที่มาจากบุคคล ข้อมูลจากการสังเกต ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความข้อมูล ตู้งานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

(3) การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล (Analysis and interpretation of the data)

การนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและประเมิน มาวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงาน ตลอดจนการนำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในงานวิจัยต่อไป

(4) การเสนอผลการวิจัยและข้อสรุป (Conclusions and final report)

การนำงานวิจัยหรือผลสำเร็จของงานวิจัย เผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

กิจกรรม หรือ ลักษณะงาน ที่เป็นเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการวิจัย เช่น การสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การทำรายงานหรือเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือ กิจกรรมสนับสนุนการวิจัย เช่น การฝึกอบรมนักวิจัย การให้เงินอุดหนุนการวิจัย ฯลฯ เหล่านี้ไม่นับเป็นการวิจัยตามนิยามข้างต้น และสามารถแบ่งการวิจัยตามกลุ่มสาขาวิชาการใหญ่ๆ ได้เป็น 2 ด้าน คือ

(1) การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง การสำรวจ วิเคราะห์ ทดลองอย่างมีระบบ และเป็นขั้นตอนด้วยอุปกรณ์หรือวิธีพิเศษ เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งมีชีวิต ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความรู้ หรือประสบการณ์ เพื่อเสนอความรู้ใหม่ เพื่อสุขภาพอนามัย ความผาสุกและความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติ

(2) การวิจัยทางสังคมศาสตร์ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความจริงด้วยระบบและวิธีการทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับ พฤติกรรม ปรากฏการณ์ หรือปฏิกิริยา ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์และสังคม เพื่อให้ทราบถึงความรู้และความจริงที่จะนำมาแก้ไขปัญหาของสังคม หรือก่อให้เกิดความรู้ใหม่

2.1.3 แนวคิดมิติหลักและองค์ประกอบการวิจัย (Core and functional dimension)

(1) ทิศทางการวิจัย (Research direction) หมายถึง ลักษณะหรือแนวทางการทำวิจัยที่มุ่งไปสู่สิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต หากดำเนินการไปตามแนวทางนี้ ความคาดหวังยังไม่เป็นรูปธรรมที่เป็นตัวเลขที่กำหนดไว้ แต่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยลำดับ ทั้งนี้ ทิศทางการวิจัยเปรียบเสมือนนโยบายวิจัย (Research policy)

(2) แผนวิจัย (Research plan) หมายถึง โครงร่างข้อกำหนดที่ระบุเรื่องหรือลักษณะการดำเนินการในการทำวิจัยให้เป็นไปในทางสอดคล้องกับทิศทางการวิจัย หรือนโยบายวิจัยที่กำหนดไว้

(3) แผนงานวิจัย (Research program) หมายถึง แผนซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อดำเนินการวิจัยประกอบด้วยโครงการวิจัย (Research project) หลาย ๆ โครงการ หรืออาจเรียกว่า ชุดโครงการวิจัย โดยมีความสัมพันธ์หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีลักษณะบูรณาการ (Integration) ทำให้เกิดองค์รวม (Holistic ideology) เป็นการศึกษาที่เป็นสหสาขาวิชาการ (Multi-disciplines) และครบวงจร (Complete set) โดยมีเป้าหมายที่จะนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน

(4) แผนงานวิจัยย่อย (Research sub-program) หมายถึง หัวข้อการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัย ซึ่งกำหนดลักษณะการทำงานวิจัยของโครงการวิจัย

(5) โครงการวิจัย (Research project) หมายถึง รูปการที่กำหนดหรือคิดไว้ในการดำเนินการวิจัย โดยมีแผนการแสดงหัวข้อรายละเอียดในการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ หรือทดลองอย่างมีระบบที่แน่นอน ซึ่งหน่วยงานหนึ่ง ๆ หรือหลายหน่วยงานจะร่วมกันดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

(6) โครงการวิจัยย่อย (Research sub-project) หมายถึง หัวข้อการวิจัยภายใต้โครงการวิจัย ซึ่งระบุถึงการวิจัยที่ดำเนินการ

(7) งานวิจัยย่อย (Research task) หมายถึง เป็นขั้นสุดท้ายของแต่ละโครงการวิจัย (research project)

(8) กิจกรรมวิจัย (Research activity) หมายถึง การแสดงหัวข้อเรื่องวิจัยที่จะต้องปฏิบัติในงานวิจัยย่อย โครงการวิจัย และแผนงานวิจัย โดยให้สอดคล้องและเป็นลำดับกับแผนการดำเนินงาน (Work plan) ที่กำหนดไว้

2.1.4 แนวคิดของการวิจัย (Type of research)

จาก Organization for Economic Co - operation and Development (OECD). 1993. The Measurement of Scientific and Technological Activities: Functional Distribution: 67 - 72. ได้อธิบายความหมายและ ระบุประเภทของการวิจัยได้ดังนี้

(1) การวิจัย หมายถึง การวิจัยและพัฒนา (R&D) ประกอบด้วย

1.1) การวิจัยพื้นฐาน (Basic research หรือ Pure research หรือ Theoretical research) เป็นการศึกษาค้นคว้าในทางทฤษฎี หรือในห้องทดลองเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับสมมติฐานของปรากฏการณ์ และความจริงที่สามารถสังเกตได้ หรือเป็นการวิเคราะห์หาคุณสมบัติ โครงสร้างหรือความสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อตั้งและทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis) ทฤษฎี (Theories) และกฎต่างๆ (Laws) โดยมีได้มุ่งหวังที่จะใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะ

1.2) การวิจัยประยุกต์ (Applied research) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ และมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการนำเอาความรู้และวิธีการต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัยขั้นพื้นฐานมาประยุกต์ใช้อีกต่อหนึ่ง หรือหาวิธีใหม่ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ระบุไว้แน่ชัดล่วงหน้า

1.3) การพัฒนาทดลอง (Experimental development) เป็นงานที่ทำอย่างเป็นระบบ โดยใช้ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยและประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อสร้างวัสดุ ผลิตภัณฑ์ และเครื่องมือใหม่ เพื่อการติดตั้งกระบวนการ ระบบและบริการใหม่ หรือเพื่อการปรับปรุงสิ่งต่างๆ เหล่านั้นให้ดีขึ้น

(2) สาขาวิชาทางการวิจัย

สาขาวิชาการ หมายถึง สาขาวิชาการ และกลุ่มวิชาของสภาวิจัยแห่งชาติ ประกอบด้วย

2.1) สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา คณิตศาสตร์และสถิติ ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับโลกและอวกาศ ธรณีวิทยา อุทกวิทยา สมุทรศาสตร์ อุตุนิยมวิทยา ฟิสิกส์ของสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2) สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ การแพทย์ แพทย์ศาสตร์ สาธารณสุข เทคโนโลยีการแพทย์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทย์ศาสตร์ สังคมศาสตร์การแพทย์และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3) สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช ประกอบด้วยกลุ่มวิชา อินทรีย์เคมี อินทรีย์เคมี ชีวเคมี เคมีอุตสาหกรรม อาหารเคมี เคมีโพลีเมอร์ เคมีวิเคราะห์ ปิโตรเลียม เคมีสิ่งแวดล้อม เคมีเทคนิคนิวเคลียร์ เคมีเชิงฟิสิกส์ เคมีชีวภาพ เภสัชเคมีและเภสัชวิเคราะห์

เภสัชอุตสาหกรรม เภสัชกรรมเภสัชวิทยาและพิษวิทยา เครื่องสำอาง เภสัชเวช เภสัชชีวภาพ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4) สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา ประกอบด้วยกลุ่มวิชาทรัพยากรพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทรัพยากรสัตว์ ทรัพยากรประมง ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร ระบบเกษตร ทรัพยากรดิน ธุรกิจการเกษตร วิศวกรรมและเครื่องจักรกลการเกษตรสิ่งแวดล้อมทางการเกษตร วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.5) สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย ประกอบด้วยกลุ่มวิชา วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีพื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ วิศวกรรมอุตสาหกรรมวิจัย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.6) สาขาปรัชญา ประกอบด้วยกลุ่มวิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดีศิลปกรรม ภาษา สถาปัตยกรรม ศาสนา และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.7) สาขานิติศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชากฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน กฎหมายอาญา กฎหมายเศรษฐกิจ กฎหมายธุรกิจ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายวิธีพิจารณาความ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.8) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายศาสตร์ อุดมการณ์ทางการเมือง สถาบันทางการเมือง ชีวิตทางการเมืองสังคมวิทยาทางการเมือง ระบบการเมือง ทฤษฎีการเมือง รัฐประศาสนศาสตร์ มติสารณะ ยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคง และเศรษฐศาสตร์การเมือง และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.9) สาขาเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ บริหารธุรกิจ การบัญชี และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.10) สาขาสังคมวิทยา ประกอบด้วยกลุ่มวิชาสังคมวิทยา ประชากรศาสตร์ มนุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม ปัญหาสังคม และสังคมศาสตร์ อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม มนุษย์นิเวศวิทยาและนิเวศวิทยาสังคม พัฒนาศังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิศาสตร์สังคม การศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศ คติชนวิทยา และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.11) สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา วิทยาการคอมพิวเตอร์ โทรคมนาคม การสื่อสารด้วยดาวเทียม การสื่อสารเครือข่าย การสำรวจและรับรู้จากระยะไกล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ นิเทศศาสตร์ บรรณารักษ์ศาสตร์ เทคนิคพิพิธภัณฑ์และภัณฑาคาร และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.12) สาขาการศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา หลักสูตร และการสอนการวัดและประเมินผลการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา บริหารการศึกษา จิตวิทยา

และการแนะแนวการศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาพิเศษ พลศึกษา และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 แนวคิดการวิจัยชุมชน

การวิจัยชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในการศึกษาข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชนรวมถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ การปรับปรุงกระบวนการทำงานและการผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ การดำรงชีวิตให้มีคุณภาพในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสมมนุษย์จึงใช้กระบวนการนี้สร้างสรรค์พัฒนาปรับปรุงให้การมีชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.1.6 การวิจัยกับชุมชน

การวิจัยชุมชนเป็นกระบวนการศึกษาหาความจริงหรือความรู้ใหม่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ เป็นที่ยอมรับในวิทยาการแต่ละสาขาวิชา ซึ่งชุมชนประกอบด้วย อาณาบริเวณ (Area) ประชาชน และ วัฒนธรรม (People and Culture) ในชุมชน ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) ของประชาชนในชุมชน และ ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ที่ผูกพันให้อยู่กัน ในชุมชน และระบบแห่งสังคมในชุมชนนั้นๆ โดยมีขั้นตอนการวิจัยชุมชนที่ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูลและพรรณนาการ ตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์สมมติฐาน การหาวิธีการแก้ปัญหา การทดสอบวิธีการแก้ปัญหา และการนำไปใช้จริง รวมถึงผลการวิจัยสามารถนำไปใช้กับประชากรในชุมชนและการขยายผลการศึกษาไปยังประชากรกลุ่มอื่น

2.1.7 แนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

งานวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นในมิติของการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น (สินธ์ สโรบล, 2548) คือการดำเนินการที่วางเป้าหมายไว้ที่คนในชุมชนเข้าร่วมกระบวนการคิด การตั้งคำถาม วางแผนการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบและเรียนรู้จากการทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการจริงเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล งานวิจัยนี้ต่างจากงานวิจัยอื่นอย่างมากตรงที่มีได้เป็นผลงานวิจัยเป็นหลักแต่มองการวิจัยเป็นกระบวนการในฐานะเครื่องมือที่จะเพิ่มพลังชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมการจัดการชีวิตของตัวเองเป็นทางหนึ่งที่จะสร้างพลังความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ ผลงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นคือให้ คนและกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการวิจัยอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนตัวเองทั้งในปัจจุบันและมีความพร้อมในการรับมือกับอนาคต

2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการถอดองค์ความรู้

กระบวนการถอดองค์ความรู้ (อุทัยวรรณ กาญจนกมล, 2550) เพื่อการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการก่อนเริ่มกระบวนการถอดองค์ความรู้

1.1 สร้างทีมงานถอดองค์ความรู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้จริง ประมาณ 3 – 6 คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

1.2 เรียนรู้ทีมงานถอดองค์ความรู้โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ภายในทีมงาน เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

1.3 วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละหัวข้อใน โครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

1.4 กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดองค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

- 1) หัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อ เป็นผู้ที่ทำให้การถอดองค์ความรู้ดำเนินงานได้ อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

- 2) ผู้อำนวยการกระบวนการ เป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ได้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการ ตั้งคำถามที่ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ได้วิเคราะห์สาเหตุของความล้มเหลวและอุปสรรคที่ เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

- 3) ผู้จัดบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

- 4) ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดองค์ความรู้มีความ สะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดองค์ความรู้เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน ได้ อย่างดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดองค์ความรู้

1.5 จัดทำ แผนภูมิโครงร่างกระบวนการถอดองค์ความรู้ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) หัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดองค์ความรู้
- 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้
- 3) เลือกวิธีการถอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

4) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

5) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดองค์ความรู้

1.6 เลือกเทคนิคการถอดองค์ความรู้ ควรเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดองค์ความรู้และผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้องค์ความรู้พัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เช่น เทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review, AAR)

1.7 จัดทำปฏิทินการถอดองค์ความรู้ เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดองค์ความรู้ของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยหัวข้อที่ควรปรากฏในปฏิทินการถอดองค์ความรู้ได้แก่ ลำดับที่ของกิจกรรม ประเด็นกิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรม และวัตถุประสงค์ที่ต้องใช้ในกิจกรรม

ระยะที่ 2 ขึ้นดำเนินการถอดองค์ความรู้ ทีมงานควรแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดองค์ความรู้ให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดองค์ความรู้ การบันทึกองค์ความรู้ และการเขียนรายงานการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

2.1 กระบวนการถอดองค์ความรู้มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้มีความผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งอาจใช้เพลงหรือเกมในการละลายพฤติกรรม รวมทั้งผู้อำนวยการควรชี้แจงถึงความเสมอภาคและสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดองค์ความรู้

- 2) การกำหนดกติกาในการถอดองค์ความรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยกติกาควรครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- 2.1) เป้าหมายการถอดองค์ความรู้คืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

- 2.2) วิธีการถอดองค์ความรู้ใช้วิธีอะไร เช่น ใช้การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และไม่ได้เถียงหรือทะเลาะวิวาท

- 2.3) หน้าที่ของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เป็นอย่างไร เช่น ทุกคนให้ข้อเสนอแนะ ขอมรับความจริง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

2.4) ข้อพึงระวังในการถอดองค์ความรู้ควรเป็นอย่างไร เช่น ไม่ตำหนิ และไม่ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

3) การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง ผู้อำนวยการชวนการชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดองค์ความรู้เป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดองค์ความรู้โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1) การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

4.2) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง

4.3) การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นอย่างไรดี

4.4) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น

4.5) การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน

4.6) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

4.7) ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

4.8) การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจดรายละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อมทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดองค์ความรู้และจดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงานการถอดองค์ความรู้

2.2 การบันทึกองค์ความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1) การเตรียมตัวก่อนบันทึกองค์ความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกองค์ความรู้ใน 4 ประเด็นคือ

1.1) ศึกษารายละเอียดของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้

1.2) ศึกษารายละเอียดการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกรอบแนวคิด

ขั้นตอนการถอดองค์ความรู้ และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดองค์ความรู้

1.3) จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดองค์ความรู้ และ

1.4) เตรียมความพร้อมด้านทางด้านร่างกายจิตใจ

2) การบันทึกข้อมูลการถอดองค์ความรู้ ข้อมูลที่ต้องจดบันทึกระหว่างการถอดองค์ความรู้ คือ

- 2.1) ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดองค์ความรู้
- 2.2) ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้
- 2.3) ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างการถอดองค์ความรู้

3) การสรุปและรายงานการถอดองค์ความรู้ ผู้จดบันทึกต้องอ่านรายงานการถอดองค์ความรู้ให้ที่ประชุมของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้และทีมงานการถอดองค์ความรู้ได้รับทราบข้อมูลที่จดบันทึกไว้เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยองค์ความรู้ที่ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ

3.1) อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนา ลงมือทำ แล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development and Research)

3.2) อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรทำวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัยแล้วพัฒนา แบบR&D (Research & Development) ทั้งนี้ D&Rและ R&D ควรเป็นการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของคนทั้งหมด

2.3) ชั้นเขียนรายงานการถอดองค์ความรู้ ในขั้นตอนนี้ควรแบ่งเป็น 3 หัวข้อหลัก ดังนี้

1) ความเป็นมาของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้ วัตถุประสงค์ของการถอดองค์ความรู้

2) การเตรียมการถอดองค์ความรู้ เป็นการเล่ารายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ และปฏิทินการถอดองค์ความรู้

3) เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดองค์ความรู้ ซึ่งครอบคลุม

3.1) ประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

3.2) วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน

3.3) เปรียบเทียบความแตกต่าง

3.4) สิ่งที่ได้เป็นอย่างไรดีจากการปฏิบัติ

- 3.5) ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น
- 3.6) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน
- 3.7) ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

3.8) ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

3.9) ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

ระยะที่ 3 กระบวนการหลังการถอดองค์ความรู้
เป็นขั้นติดตามการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อควรได้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร เป็นต้น

2.1.9 ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เราจะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างไร ซึ่งมงคล คำนารินทร์ (2541) เสนอว่าควรสนใจอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และกำไรส่วนเกิดจากเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

(1) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน

ซึ่งถ้าหากละเลยจะทำให้กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนเกิดได้ยาก และไม่ยั่งยืน

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยพัฒนาผู้นำให้มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องทำการผลิต การแปรรูป การค้า ความสามารถในการระดมทุน การจัดการด้านต่างๆ พัฒนาชาวบ้าน และพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์ และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสาน เพื่อเศรษฐกิจชุมชนที่ดีขึ้น

2) การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน การสร้างกลุ่ม และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในรูปของกลุ่มที่มีผู้นำเป็นชาวบ้าน นับว่าเป็นหัวใจของเศรษฐกิจชุมชน

3) การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินทุน ซึ่งเงินทุนที่ได้จากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ การระดมทุน การตั้งธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น จะถูกใช้ไปอย่างสมเหตุสมผล ขณะที่เงินทุนที่รัฐสนับสนุนจะถูกใช้ไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากชาวบ้านมักถือว่าไม่ใช่เงินของตน การพัฒนาพื้นฐานกายภาพ การพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการผลิต

(2) กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อมีการพัฒนาพร้อมทั้ง 4 ด้านแล้ว กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนก็จะดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมในกระบวนการนี้ อาจจำแนกเป็นการเกษตรกิจกรรมต่อเนื่องการเกษตร และนอกการเกษตร กิจกรรมลานค้าชุมชน เช่น การจัดหาพื้นที่แล้วนำผลิตภัณฑ์มาขาย เป็นต้น กิจกรรมร้านค้าชุมชน การท่องเที่ยว เช่น ฟันฟูสภาพแม่น้ำลำคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การผลิตภายใต้ระบบการรับช่วง เช่น การรับงานจากโรงงานอุตสาหกรรม หรือผู้ประกอบการขนาดใหญ่มาทำที่บ้าน แต่ต้องระวังว่าผลประโยชน์จะตกอยู่กับชุมชนหรือไม่

(3) กำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อเกิดกำไรจากเศรษฐกิจผลประโยชน์ก็ควรตกกับชุมชน โดยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน กิจกรรมที่มักได้รับการอุดหนุน ได้แก่ การศึกษา เช่น ในรูปของหนังสือเรียน อาหารกลางวัน อุปกรณ์กีฬา การให้การอนุเคราะห์ในชุมชน เช่น การให้เงินทุนประกอบอาชีพแก่เยาวชน การให้เงินช่วยเหลือ การรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ การสร้างสาธารณูปโภค เช่น การสร้างประปาหมู่บ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างคน ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้

2.1.10 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

ปัจจัยที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา การศึกษาหาความรู้ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้สำหรับสัญจร และการขนส่งสินค้า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ ความเข้มแข็งของชุมชนก็ช่วยเสริมปัจจัยดังกล่าวด้วยเช่นกัน แนวคิดของ มงคล ดำนธารินทร์ (2541) ดังกล่าวนั้น ก็ค่อนข้างสอดคล้องกับของ ประเวศ วะสี (2544) ที่ว่า “ในการส่งเสริมพลังชุมชนต้องส่งเสริมการรวมตัวโดยใช้คุณธรรมหรือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่ใช่อำนาจตั้งการเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เงินเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาเงินเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมหนุนส่งการใช้คุณค่าความเป็นมนุษย์ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ เมื่อชุมชนเข้มแข็งทั้งในชนบทและในเมืองทั่วแผ่นดิน จะแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ ปัญหาโสเภณี และความรุนแรงต่างๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เกิดการจัดองค์กรแบบใหม่ซึ่งเป็นการจัดองค์กรโดยธรรม สร้างเสริมสุขภาพ และเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการปฏิบัติจริง เพื่อให้ชีวิต เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม และศีลธรรม บูรณาการ ไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงและยั่งยืน”

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553” มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งใน 76 จังหวัดของประเทศไทย และตั้งอยู่ทาง ภาคเหนือของประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ 20,107 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรประมาณ 1.67 ล้านคน มีอำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ และปกครองจังหวัด การแบ่งการปกครองประกอบด้วย 25 อำเภอ ยังเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาในระดับสูง มีศักยภาพ ในการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และการลงทุน มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มากมายมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนาในสมัยโบราณ มีภาษา ล้านนา (คำเมือง) เป็นภาษาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกับจังหวัด อื่นๆ ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นเอกราชของภาคเหนือ และเป็น เมืองใหญ่ อันดับ 2 ของไทย รองจากกรุงเทพมหานคร เท่านั้น จนได้รับสมญานาม “เชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งที่ 2 ของประเทศไทย” จังหวัดเชียงใหม่แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 204 ตำบล 2,066 หมู่บ้าน มีรายนามแต่ละอำเภอดังนี้

- (1) อำเภอเมืองเชียงใหม่
- (2) อำเภอจอมทอง
- (3) อำเภอแม่แจ่ม
- (4) อำเภอเชียงดาว
- (5) อำเภอดอยสะเก็ด
- (6) อำเภอแม่แตง
- (7) อำเภอแมริม
- (8) อำเภอสะเมิง
- (9) อำเภอฝาง
- (10) อำเภอแม่อาว

- (11) อำเภอพร้าว
- (12) อำเภอสันป่าตอง
- (13) อำเภอสันกำแพง
- (14) อำเภอสันทราย
- (15) อำเภอหางดง
- (16) อำเภอฮอด
- (17) อำเภอดอยเต่า
- (18) อำเภออมก๋อย
- (19) อำเภอสารภี
- (20) อำเภอเวียงแหง
- (21) อำเภอไชยปราการ
- (22) อำเภอแม่วาง
- (23) อำเภอแม่ออน
- (24) อำเภอดอยหล่อ
- (25) อำเภอกัลยาณิวัฒนา

ลักษณะของการปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) มีจำนวน 211 อปท. แบ่งออกเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 2 เทศบาลเมือง 54 เทศบาลตำบล 153 องค์การบริหารส่วนตำบล

2.2.2 กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่น

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาค โดยมีรูปแบบขององค์กรท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป อาทิ องค์กรท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ยาวนานมากที่สุดอย่างเทศบาล ถัดมาคือองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นหลังสุดอย่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งความสำเร็จในการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นจึงฝากไว้กับผู้นำองค์กรท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้นำที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ กระบวนทัศน์ (Paradigm) หรือแนวความคิดอย่างเป็นระบบในการพัฒนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีประชาชนสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญ จากการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ สามารถสรุปกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึงเป็นการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดีงาม เข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

(2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) การพัฒนาที่ดำเนินไม่จำเป็นต้องคิดยึดอยู่กับตำราหรือทฤษฎีการพัฒนาแบบตะวันตกที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่นักบริหารการพัฒนาพึงให้ความสำคัญ เป็นความจำเป็นที่ผู้นำองค์กรท้องถิ่นต้องรู้เท่าทันมองเห็นโลกทั้งใบ แต่ต้องเข้าใจท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง เพื่อออกแบบการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ “ภูมิสังคม” ของท้องถิ่นนั้นๆ

(3) ความเสมอภาค (Equity) เป็นหัวใจสำคัญของสังคมประชาธิปไตยที่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน กระบวนการพัฒนาที่เช่นเดียวกัน ประชาชนทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในการได้รับโอกาสจากการพัฒนา นโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาด้านต่างๆ ขององค์กรท้องถิ่นจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ไม่ใช่กำหนดมาจากพรรคพวกหรือหัวคะแนนหรือฐานคะแนนเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นก็ต้องคำนึงถึงโครงสร้างของการกระจายรายได้ควบคู่ไปกับความเจริญเติบโตด้วย

(4) การกระจายอำนาจ (Empowerment) สังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการกระจายอำนาจทั้งในระดับโลก ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ด้วยความเป็นโลกแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน การกระจายอำนาจจึงเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับการพัฒนาทุกระดับ ภายใต้หลักการที่ว่าไม่มีผู้ปกครองใดที่เข้าใจ ใกล้ชิด การเข้าถึงประชาชนและการแก้ปัญหาได้ดีเท่ากับผู้ปกครองที่มาจากประชาชนด้วยตนเอง การบริหารการพัฒนาคู่ใหม่จึงต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ปัญหาสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และวิธีการพัฒนานั้นต้องเป็นแบบจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) ไม่ใช่แบบบนลงล่าง (Top Down Management) เหมือนอย่างในอดีต

(5) ความคุ้มค่า (Productivity) หมายถึงการพัฒนาต่างๆ นั้นมีความคุ้มค่าหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ไปกับผลที่ได้รับกลับมา ในภาคเอกชนนั้นมักจะเน้นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) คือทำถูกวิธี (Do Thing Right) เพื่อให้ต้นทุนต่ำสุด ได้กำไรสูงสุด แต่ในภาครัฐหรือองค์กรท้องถิ่นที่มีประโยชน์สาธารณะ (Public Benefit) เป็นเป้าหมายนั้นควรเน้นการบริหารที่มีประสิทธิผล (Effective) คือทำถูกเรื่อง (Do right Thing)

โดยมุ่งที่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลัก โครงการพัฒนาบางอย่างอาจไม่คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ แต่ถ้ามีความคุ้มค่าในเชิงสังคม วัฒนธรรมและการศึกษา หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนก็อาจดำเนินการได้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553” มีรายละเอียด ดังนี้

กมลทิพย์ คำใจ (2551) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชน อีกทั้งยังสามารถทราบถึงมูลค่าเพิ่มที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนสามารถวิเคราะห์และค้นหาศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับสินทรัพย์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยเข้าใจถึงคุณค่าของสินทรัพย์ชุมชนที่สำคัญยิ่งคือ “ทุนบุคคล หรือ ทุนมนุษย์” นักวิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมศักยภาพของทุนบุคคลให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้นต่อไป เพราะปัจจัยทุนบุคคลนี้เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนนั่นเอง แนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้แก่การเพิ่มทักษะของทุนบุคคล โดยเฉพาะในประเด็นของการพึ่งตนเอง รวมถึงการสร้างกลุ่มทุนบุคคลและเพิ่มศักยภาพให้เป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจนเติบโตเป็นเครือข่ายองค์กรที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

กมลทิพย์ คำใจ (2552) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อวัดมูลค่าเพิ่มของสินทรัพย์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคชนบทและชุมชนเมือง จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชน อีกทั้งยังสามารถทราบถึงมูลค่าเพิ่มที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากการดำเนินงานวิจัยชุดโครงการ “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ในปี 2552 มีวิธีการศึกษาโดยการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการสินทรัพย์ชุมชนเพื่อค้นหาศักยภาพ

และหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มเป้าหมาย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 58 แห่ง ใน 18 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงด้านการจัดการสินทรัพย์ชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนสามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และปฏิบัติได้ โดยเข้าใจและวิเคราะห์ถึงคุณค่าสินทรัพย์ชุมชน คือ ทรัพยากรมนุษย์ สถาบันองค์กร วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้ในชุมชน ให้สามารถนำมาบูรณาการร่วมกับการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้การพัฒนาที่สำคัญจากทุนมนุษย์ และทุนความรู้ในชุมชน กับการบริหารจัดการที่ดี หลักคุณธรรม การมีส่วนร่วม และการมีจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจให้เกิดความสมดุลและมั่นคง และเพิ่มศักยภาพชุมชนให้เป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจนสามารถนำพาทุนทางสังคมไปสร้างเศรษฐกิจที่สมดุลส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

สำหรับผลการวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินงานในปีที่ผ่านมา สามารถวัดมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจด้วยตัวชี้วัด “ผลสัมฤทธิ์ทางรายได้และความคุ้มค่าทางการเงินและ” ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าของสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลถึงร้อยละ 52 และร้อยละ 61 ตามลำดับ ด้านการวัดทุนทางปัญญาพบว่าทุนมนุษย์มีความสำคัญที่สุดถึงร้อยละ 85 และการวัดการบรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจ พบว่าตัวชี้วัดทางด้านผลกระทบต่อชุมชนในด้านสร้างรายได้และก่อให้เกิดสวัสดิการในชุมชน สามารถสร้างความเชื่อมั่นในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้ถึงร้อยละ 68 สำหรับทางด้านสังคมนั้น ผลการศึกษาพบว่าตัวชี้วัดมูลค่าเพิ่มทางสังคมที่เพิ่มขึ้น คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน มีค่าเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 87 ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ร่วมกันที่จะนำพาชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนของตนเอง

กมลทิพย์ คำใจ (2552) ศึกษาเรื่อง การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกของชุมชน สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนที่สามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้และเหมาะสมตามศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) และการเขียนแผนและการประเมินผลแผน

(Logical Framework) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 58 ตำบล 19 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า สามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนใน จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 58 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านมิติทางสังคม (สุขภาพอนามัย การศึกษา ชีวิตการทำงาน ถึงแคว้นความมั่นคงปลอดภัย ความเข้มแข็งของชุมชน ค่านิยมไทย) และ มิติทางด้านเศรษฐกิจ (โครงสร้างพื้นฐาน ที่อยู่อาศัย รายได้ การประกอบอาชีพ) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่ส่งผลกระทบต่อแผนชุมชนและกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาตามกรอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการประเมินผลแผนโครงการ อันจะส่งผลกระทบต่อยกระดับการพัฒนาท้องถิ่นจากรากหญ้าสู่รากแก้ว อีกทั้งเกิดการเรียนรู้ทางด้านความคิด ความสามัคคี และจิตสำนึกของชุมชน รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สรุปความเข้าใจให้เป็นการสร้างความเข้าใจ เป็นการสร้างความรู้ที่เกิดจากชุมชนนำไปสู่ความคิดเพื่อการปฏิบัติและปรับใช้กับสถานการณ์จริงในปัจจุบัน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง

ผลที่ได้จากการนำแผนชุมชนไปใช้ ได้ก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดความภาคภูมิใจและแรงผลักดันหนุนเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจจำนวน 32 แผน ด้านสังคม จำนวน 26 แผน ที่เกิดขึ้นจริงในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 และสามารถนำไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคต อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

กาญจนา สุระ (2551) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อจัดการเรียนรู้และหาแนวทางเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ตามแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ควรจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนธุรกิจ แผนประชาสัมพันธ์สินค้า แผนการตลาด และแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรจะจัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชน การสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจ ในด้านการศึกษา นั้น ควรจะจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาจิตวิทยารวมถึงการสร้างเชาวน์อารมณ์ (EQ) ในเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมนั้น ควรจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้สะอาด

กาญจนา สุระ (2552) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ ศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์สถานการณ์กับกลุ่มเป้าหมายคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 58 ตำบล 19 อำเภอ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น โดยมีชุมชนที่มีความสนใจในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจำนวน 32 แห่ง และพัฒนาด้านสังคมจำนวน 26 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ นายก อปท. ปลัดอปท. หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ส่งเข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นละ 1 คน รวม 58 คน และตัวแทนภาคชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคมตามแผนพัฒนาที่ส่งเข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้ร่วมกับทีมวิจัยชุมชนละ 1 คน รวม 58 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจศักยภาพข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม แบบประเมินศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้านความคิด ด้านการบริหารจัดการ

ทักษะความรู้ความสามารถ ความมุ่งมั่นตั้งใจและความร่วมมือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยค่าสถิติที่ใช้คือ ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ศักยภาพตนเองอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาคนเป็นไปได้อย่างถูกต้อง ถูกทิศทางและมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้ในการนำองค์ความรู้ไปทดลองใช้และปฏิบัติจริงในการบริหารจัดการภายในกลุ่มหรือชุมชนโดยมีการวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการจัดคนเข้าทำงานตรงตามความรู้ความสามารถตามตำแหน่งหน้าที่

การจัดการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า การบริหารจัดการด้านการตลาดโดยการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีผู้ประกอบการภายในชุมชนในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการผลิต การแนะนำลูกค้าให้ซึ่งกันและกัน โดยมีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีของผู้ประกอบการภายในชุมชน

การจัดการเรียนรู้ในการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยทำการคิดและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนทำการคิดค้นและแสวงหาวิธีการแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตลอดจนต่อ ยอดการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนที่ได้ผลและเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงกิจกรรมและขยายผลการทำกิจกรรมและกำหนดไว้ในแผนพัฒนาของชุมชน

การจัดการเรียนรู้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ เด็กและเยาวชนมีฐานการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ มีหลักสูตรความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้คนมาเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ในการทำงานแบบมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน

ผลการประเมินการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยอันประกอบไปด้วย ศักยภาพด้านความคิด ศักยภาพด้านความรู้ความสามารถ ศักยภาพด้านจิตใจอัน ได้แก่ ความเสียสละ ความมีส่วนร่วมและศักยภาพด้านการบริหารจัดการทำการประเมิน 2 ครั้ง คือก่อนเข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้ฯ และภายหลังจากเข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างของทั้งอปทและภาคชุมชนในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มีการเพิ่มศักยภาพทั้ง 4 ด้าน มีจำนวน 17 อปท. ได้แก่ อปท. บ้านแปะ โป่งทุ่ง สันผักหวาน แม่คือ สง่าบ้านน้ำแพร่ บ้านทับ บ้านเป้า กี้ดช้าง ห้วยทราย ดอนเปา แม่วิน ห้วยแก้ว บ้านหลวง ร้องวัวแดง

สันกำแพง บวกค้าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของ อปท. ที่มีการเพิ่มศักยภาพมากที่สุด ในภาพรวมคือ อปท.สันผักหวาน อำเภอหางดง คิดเป็นร้อยละ 47.66 รองลงมาคือ อปท.บ้านหลวง อำเภอแม่เมาะ คิดเป็นร้อยละ 41.41 และลำดับที่ 3 คือ อปท.ห้วยแก้ว อำเภอแม่อน คิดเป็นร้อยละ 39.32 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจากภาคชุมชนในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มีการเพิ่มศักยภาพมากที่สุด ในภาพรวมคือชุมชน สันผักหวาน อำเภอหางดง คิดเป็นร้อยละ 76.30 รองลงมาคือชุมชนห้วยทราย อำเภอแม่ริม คิดเป็นร้อยละ 67.86 และลำดับที่ 3 คือ ชุมชนแม่คือ อำเภอคอยสะเก็ด คิดเป็นร้อยละ 41.66

กลุ่มตัวอย่างทั้งภาค อปท. และภาคชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่มีการพัฒนาศักยภาพมีจำนวน 3 อปท. คือ อปท.ชี้เหล็ก อำเภอแม่แตง อปท.ทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง และ อปท.บ้านคาด อำเภอแม่วาง

ผลการประเมินศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ด้านสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างของทั้ง อปท. และภาคชุมชนที่มีการเพิ่มศักยภาพทั้ง 4 ด้าน มีจำนวน 14 อปท. ได้แก่ อปท.เทพเสด็จ สบเปิง คอนแก้ว แม่แรม หนองแห่ ออนใต้ แซ่ซำง น้ำแพร่ แม่คะ สะดวก สันโป่ง สันกลาง หนองแฝก ตลาดใหญ่โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของ อปท. ในการพัฒนาด้านสังคมที่มีการเพิ่มศักยภาพมากที่สุด ในภาพรวมคือ อปท.หนองแห่ อำเภอสันทราย คิดเป็นร้อยละ 23.91 รองลงมาคือ อปท.เทพเสด็จ อำเภอคอยสะเก็ด คิดเป็นร้อยละ 16.25 และลำดับที่ 3 คือ อปท.ออนใต้ อำเภอสันกำแพง คิดเป็นร้อยละ 13.03 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจากภาคชุมชนในการพัฒนาด้านสังคมที่มีการเพิ่มศักยภาพมากที่สุด ในภาพรวมคือชุมชนเทพเสด็จ อำเภอคอยสะเก็ด คิดเป็นร้อยละ 45.32 รองลงมาคือชุมชนออนใต้ อำเภอสันกำแพง คิดเป็นร้อยละ 28.92 และลำดับที่ 3 คือ ชุมชนสะดวก อำเภอแม่ริม คิดเป็นร้อยละ 18.76

กลุ่มตัวอย่างของทั้งภาค อปท. และชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ด้านสังคมที่ไม่มีการพัฒนาศักยภาพมีจำนวน 12 อปท. ได้แก่ อปท. ตลาดขวัญ ป่าเมี่ยง สันผีเสื้อ สันป่ายาง อินทนิล ริมเหนือ เหมือนแก้ว ทาเหนือ แสนไทร บ้านปง สบแม่ข่า และหางดง

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและการใช้สื่อเทคโนโลยีของชุมชนโดยชุมชน

และบูรณาการร่วมกับชุมชนในการเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนกลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ให้อำนาจการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับในการบูรณาการร่วมกันของนักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น กับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้เริ่มจากการพัฒนานักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนให้สามารถผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น โดยการนำเสนอการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น 42 องค์กรบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองกับการผลิตสื่อที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว จำนวน 17 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 14 ชิ้นงาน สื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษา จำนวน 6 ชิ้นงาน และสื่อสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ชิ้นงาน ผลงานสื่อสารสนเทศที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักประชาสัมพันธ์ชุมชนประจำท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (LM) ด้านการสื่อสารและเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนโดยการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ

ท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม กลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 58 แห่งใน 19 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ให้รู้จักการใช้หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการบูรณาการร่วมกันของนักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น จนสามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่นำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้เริ่มจากการพัฒนานักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่นจำนวน 58 คน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันกับในคนชุมชนให้สามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์แผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่น โดยการนำเสนอโครงการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 58 ตำบล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ร่วมกันเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนเองในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คือ สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ จำนวน 32 ชิ้นงาน และสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 26 ชิ้นงาน ผลงานสื่อประชาสัมพันธ์แผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่นที่ผลิตได้ของชุมชนถูกนำเสนอผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2552 การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้ทราบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (2548) ได้ทำการวิจัย โครงการการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ระหว่างมหาวิทยาลัย และหน่วยงานภาครัฐเอกชน ในการพัฒนาภูมิภาคทั้งในประเทศและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทของประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ตลอดจนนโยบายของรัฐด้านการพัฒนา ส่งเสริม และมุ่งใช้ประโยชน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาและประยุกต์ใช้ประโยชน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการเป็นเครื่องมือเชื่อมโยง สนับสนุนก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การบูรณาการที่มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ในลักษณะสหสาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สำนักบริการคอมพิวเตอร์

เกษตรศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ และเศรษฐศาสตร์ของสำนัก/คณะวิชาภายในมหาวิทยาลัย เชื่อมโยงการทำวิชาการความรู้สู่การผลิตฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงสนับสนุนความต้องการ พันธกิจ และภาระงานของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาเทคโนโลยีฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่เป็นปัจจัยหลักทางน้ำ ทรัพยากรน้ำ แหล่งพลังงาน การเกษตร และด้านธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการผลักดันหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ตอบรับกับการพัฒนาทั้งในระดับภูมิภาคของประเทศและในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) เพื่อมุ่งประยุกต์ใช้การพัฒนาการผลิตบัณฑิตด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน และนโยบายด้าน IT ของประเทศ และวิจัย พัฒนาฐานองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงระหว่างการนำความรู้ด้านวิชาการ รองรับการค้าดำเนินงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ของประเทศ

โครงการบูรณาการ GMS ประจำปีงบประมาณ 2549 ได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยในแขนงวิชาต่างๆ ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงกับสินค้าท้องถิ่น ของกลุ่มจังหวัดล้านนา กับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และการศึกษาความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมล้านนาเพื่อการพัฒนาและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ไม่ว่าจะเป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ องค์ความรู้ทางการเกษตร เผยแพร่กิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศโดยนักวิจัยของกลุ่มประเทศต่างๆ ใน GMS เป็นต้น

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544) กล่าวว่ากระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนั้นมีหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญที่ชุมชนจะต้องมีได้แก่การพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพราะทรัพยากรบุคคลในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนจะขาดความเข้มแข็งหากมีทรัพยากรบุคคลที่ไม่มีศักยภาพอันประกอบไปด้วยการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดการกระบวนการถ่ายทอดความรู้และขาดการพัฒนาวิสัยทัศน์ ดังนั้นการพัฒนาบุคคลก็เพื่อมุ่งจะให้คนคิดเป็นและทำเป็นโดยตัวของเขาเองเพื่อที่บุคคลเหล่านั้นจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้

วิไลลักษณ์ กิติบุตร (2551) ศึกษาเรื่อง การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สมาชิกของชุมชน สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนที่สามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน โดยแผนชุมชนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

วีระศักดิ์ สมยานะ และคณะ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549” การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2549 ก่อนที่จะทำการปิดโครงการในอีก 2 ปีข้างหน้า ผลการประเมินพบว่า องค์กรมีการจัดระบบโครงสร้างการดำเนินงานที่เหมาะสมและมีมาตรฐานแล้ว เพียงแต่การดำเนินงานของแต่ละบทบาทของสมาชิกยังขาดความต่อเนื่อง และขาดการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกด้วยกัน แต่ระหว่างสมาชิกกับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์นั้นปรากฏว่าเป็นไปได้ด้วยดี ทำให้ผลการดำเนินงานขององค์กรอยู่ในขั้นระดับดี หากจะพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากกว่านี้แล้ว บุคลากรควรได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะต่างๆ ตามตำแหน่งหน้าที่ จัดทำให้การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เพิ่มขึ้นต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง “โครงการบริหารการจัดการธุรกิจชุมชนบ้านแหวนเพื่อยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชนระดับประเทศ” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ ประการแรกเป็นการศึกษาศักยภาพของกลุ่มธุรกิจชุมชนทั้ง 13 กลุ่ม ของตำบลบ้านแหวน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการยกระดับของธุรกิจชุมชน และประการที่สอง เป็นการศึกษาความต้องการในการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชนให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละกลุ่ม และประการที่สาม เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ให้ยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชนระดับประเทศได้อย่างเหมาะสม การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ใช้ระบบวิธีวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง กลุ่มประชากรผู้ร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้งานมงคลและอวมงคล หมู่ที่ 1, กลุ่ม Hone Product หมู่ที่ 2, กลุ่มเครื่องคั้นน้ำสมุนไพร หมู่ที่ 3, กลุ่มผ้าทอพื้นเมือง หมู่ที่ 3, กลุ่มแหยมและกุนเชียง หมู่ที่ 4, กลุ่มเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ด หมู่ที่ 4, กลุ่มแปรรูปไม้ หมู่ 8, 9 และ 10, กลุ่มงานตุลโลหะ หมู่ที่ 11, กลุ่มโคมไฟ หมู่ที่ 11, กลุ่มแหยมหมู หมู่ที่ 11 และกลุ่มทองม้วน หมู่ที่ 13 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) การวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่ม (SWOT analysis) รวมถึงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการยกระดับการพัฒนาของกลุ่มธุรกิจชุมชน

วิระศักดิ์ สมยานะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือนักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่ักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรง

ตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ส่วนแล้วแต้นำไปปฏิบัติจริงในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่นๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

วิระศักดิ์ สมยานะ (2551) ชุดโครงการวิจัย “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่ นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ส่วนแล้วแต้นำไปปฏิบัติจริงในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนา

ท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่นๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

วีระศักดิ์ สมยานะ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเอง อาศัยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลทั่วจังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่นเหล่านั้นให้เป็นนักวิจัยท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยโดยวิธีการจัดการเรียนรู้ (LM) สามารถสร้างและพัฒนา นักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 19 อำเภอ จำนวน 58 คน โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ได้นำเสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนอย่างถูกต้องตามกระบวนการวิจัย ได้แก่ การคัดเลือกหัวข้อในการวิจัย (Selection of problem area) การเก็บและรวบรวมข้อมูล (Method of gathering data) การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล (Analysis and interpretation of the data) และการเสนอผลการวิจัยและข้อสรุปจากการวิจัย (Conclusions and final report) ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ประกอบด้วยงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ จำนวน 32 เรื่อง และงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม จำนวน 26 เรื่อง ผลของการวิจัยท้องถิ่นทั้งหมดก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม โดยทุกภาคส่วนทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและนักวิจัยท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอนของการวิจัย เพื่อให้เกิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยอย่างแท้จริง

วีระศักดิ์ สมยานะ (2552) ชุดโครงการวิจัย โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2552” มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) ในการบูรณาการงานวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มชุมชน (PAR) โดยเริ่มจากการสร้างและพัฒนา นักวิจัยท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการดำเนินงาน

ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มบุคคลในชุมชน) ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ 4 ลำดับขั้น โดยเริ่มจาก 1) การไม่รู้พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนแบบหรือการ เลียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการของการจัดการการเรียนรู้ (LM) ได้อาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และบูรณาการการสื่อสารในทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่าของการจัดการทรัพยากรชุมชน(สินทรัพย์ชุมชน) ด้วยชุมชน

ผลการวิจัยสามารถสร้างและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 58 คน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มคนในชุมชน) ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้วยการจัดการการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่น ทั้งสิ้น 2 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 32 แผน และแผนพัฒนาด้านสังคม จำนวน 26 แผน โดยแผนชุมชนดังกล่าวได้ถูกนำไปปรับใช้จริงกับชุมชนในท้องถิ่น จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของการจัดการเรียนรู้สินทรัพย์ชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นจากเดิมถึงร้อยละ 52 และ 61 ตามลำดับ ผลของการพัฒนาชุมชนได้ถูกนำไปผลิตเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความสร้างสรรค์ และสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการเรียนรู้ร่วมกับคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงเป็นการสะท้อนให้ชุมชนอื่นได้เห็นต้นแบบของการพัฒนาจากสื่อประชาสัมพันธ์ของการวิจัย และการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป

อารี วิบูลย์พงศ์ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ (2547) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนานักวิจัยเชิงปฏิบัติการไตรภาคีเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนระยะที่ 1: ภาคเหนือตอนบน” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ตามที่มาของการก่อตั้งกลุ่มและระดับการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของของสมาชิก คือกลุ่มซึ่งเรียกว่ากลุ่มชุมชนและกลุ่มประยุกต์ กลุ่มชุมชนโดยทั่วไปมีธุรกิจขนาดเล็กแม้จะมีสมาชิกจำนวนมากกว่ากลุ่มประยุกต์ และกลุ่มชุมชนมีผลประโยชน์ในรูปแบบผลตอบแทนทางการเงิน โดยเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มประยุกต์ ทั้งนี้เพราะขาดความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการด้านการผลิต การตลาด และการเงิน แต่ในส่วนของการบริหารองค์กรนั้นกลุ่มชุมชนมีการกระจายความรับผิดชอบมากกว่า

ยอดขายเฉลี่ยของกลุ่มชุมชนและกลุ่มประยุกต์ประมาณ 0.53 ล้านบาท และ 1.6 ล้านบาทตามลำดับ และกำไรขั้นต้นเฉลี่ย 144,000 บาท และ 440,000 บาท ตามลำดับ ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (พิจารณาจาก Mark up on cost) คือร้อยละ 57 และร้อยละ 70 ตามลำดับ ความสำเร็จของกลุ่มทั้งสองประเภท ขึ้นอยู่กับความสามารถของประธานเป็นหลัก และของประธานกับคณะกรรมการร่วมกันในอันดับรองลงมา

จากการพิจารณากลุ่มตามลักษณะวิสาหกิจชุมชนที่ควรจะเป็น 7 ประการ พบว่า โดยเฉลี่ยกลุ่มชุมชนมีระดับความเป็นวิสาหกิจชุมชน 5.2 (จากคะแนนเต็ม 10) และกลุ่มประยุกต์มีคะแนนเฉลี่ย 5.0 เท่านั้น เกณฑ์ที่พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ เกณฑ์การผลิตเกิดจากกระบวนการชุมชนเกณฑ์ชุมชนเป็นเจ้าของ และเกณฑ์การที่กลุ่มมีวัตถุประสงค์ในการพึ่งตนเอง ในขณะที่ลักษณะการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน และเกณฑ์การเรียนรู้มีคะแนนต่ำกว่ามาก ส่วนเกณฑ์ลักษณะการมีภูมิปัญญาเป็นฐานการผลิตมีคะแนนปานกลาง อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ SWOT พบว่ากลุ่มทั้งสองประเภทมีจุดแข็งที่สุด คือ ด้านการผลิต และผลิตภัณฑ์แม้จะยังต้องมีการพัฒนาต่อยอดอีกก็ตาม กลุ่มมีจุดอ่อนในด้านการจัดการองค์กรการตลาด และการเงิน ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างมาก และจากศักยภาพการบริหารจัดการกิจการในทุกด้านชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ปัจจัยแวดล้อมซึ่งถือเป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับวิสาหกิจชุมชน คือการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนหมู่บ้าน นโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ส่วนอุปสรรคที่สำคัญของบางกลุ่ม คือการอยู่ห่างไกลจากเมือง ปัญหาวัตถุดิบขาดแคลนและตลาดมีการแข่งขันสูงสำหรับสินค้าบางชนิด

และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาภาควิสาหกิจชุมชนระดับภูมิภาค รายงานได้จัดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามความเข้มแข็งของกลุ่มโดยพิจารณาจากปัจจัยภายใน และสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยแบ่งเป็น 4 สถานภาพ และได้เสนอกลยุทธ์และมาตรการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละสถานภาพและเพื่อให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีความยั่งยืนได้เสนอให้ภาครัฐทยอยจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยพิจารณาจากระดับความเป็นวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ได้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงเป็นแบบอย่างให้แก่กลุ่มอื่นๆ ต่อไป